

UNGDOMSSTYRELSEN
www.ungdomsstyrelsen.se

BITCH

Tjejmakt

– sammanställning av konferensen Jämställdhet en
fråga om killars och tjejers makt, december 2000

Innehåll

- 3 Varför en konferens om tjejmakt?
- 5 En orättvis matkordning
- 8 Med flätorna kvar i byrålådan
- 12 Könsmaktordningar
- 16 Flickor blir inte fotbollsproffs i Italien
- 18 Ta makten! – metoder för jämställdhet bland unga
- 21 Lyft bort dimman kring könsmakten
- 24 Medverkande
- 25 Nationellt råd för kvinnofrid
- 25 Lagom tunga ska han ha när vi kysser varandra
- 26 Elden är lös
- 26 Makt och kön i ungas vardag
- 27 Vi bryter makten
- 27 Startpaket för mediekritiker

©Ungdomsstyrelsen

projektledare **Marie Ericson** • text **Pia Åkerlund** • språkgranskning **Anette Persson**
grafisk form **Christián Serrano** • omslagsfoto **Christián Serrano** • tryckeri **Litohuset**
distribution **Ungdomsstyrelsen, Box 17801, 118 94 Stockholm**
tfn **08-462 53 50** • fax **08-644 88 13** • e-post: **info@ungdomsstyrelsen.se**
webbplats: **www.ungdomsstyrelsen.se** • webbplats: **www.ungdomskanalen.nu**

Varför en konferens om tjejmakt?

Inledning av Leif Linde, Ungdomsstyrelsens generaldirektör

– *Det finns många skäl att diskutera killars och tjejers makt, säger Leif Linde, Ungdomsstyrelsens generaldirektör. Inte minst för att problematiken finns i våra egna liv. Varken vuxna eller unga behöver gå särskilt långt i sin egen vardag för att hitta exempel på en orättvis maktordning.*

– Vi som arbetar ungdomspolitiskt ser hur de offentliga satsningarna gynnar pojkarna och hur de kommunala budgetarna är till pojkarnas fördel. Vi ser det i föreningslivet, i vilka det är som sitter på ledande poster och det syns i politiken. Under åren 1994 till 1998 har det blivit färre yngre tjejer som har kommunala uppdrag, säger Leif Linde och berättar att valdeltagandet har gått ned bland yngre kvinnor.

– Att valdeltagandet har gått ned och att det är färre yngre kvinnor på förtroendeposter speglar flera saker. Det är en generationsfråga, men det är också – och det är viktigt att komma ihåg – en maktfråga.

Inget lagskydd mot sexuella trakasserier

För många elever är det också vardag att bli utsatt för sexuella trakasserier. Men medan lärare är skyddade av lagen så finns inte samma rättsskydd för eleverna. En elev kan visserligen gå till rektorn och få stöd den vägen, men eleven omfattas inte av samma regler som lärarna. Det är en miss i lagstiftningen som drabbar unga, inte minst unga kvinnor.

Leif Linde pekar även på andra tendenser som det finns anledning att se upp med. Gång på gång visar det sig nämligen att flickorna hamnar i bakvattnet i offentliga satsningar.

- På 1970–80-talen när rocken slog igenom satsades det en hel del offentliga medel på musikhus och musikföreningar. Men det visade sig ganska snart att få flickor fick del av dessa satsningar.

- För några år sedan när datorer och IT kom in i ungdomsverksamheten syntes ungefär samma mönster. Killarna dominerade på tjejernas bekostnad. Det var pojkar som använde datorerna och det var de som fick del av IT-satsningarna.

– De senaste undersökningarna visar att tjejer har tillgång till datorer i nästan lika hög grad som killar, säger Leif Linde.

Men både när det gäller musik och IT medförde snedfördelningen till pojkarnas fördel att speciella tjejprojekt startades, för att kompensera flickorna. Många av dessa projekt har varit lyckosamma, men samtidigt gäller det att se att det finns en del risker med dem.

Leif Linde påminner om Ungdomsstyrelsens utredning *Flickorna och frigörelsen* (1998) som visade att om man satsar på tjejprojekt gäller det att ha fokus på det omgivande samhället, annars kan man riskera att hamna i biologism eller stereotypa könsroller, exem-

foto: Christián Serrano

pelvis genom att ha tjejprojekt för att "flickor ska få vara flickor". Det viktiga i ett tjejprojekt är att utgå från att det finns orättvisor mellan könen i samhället, och med utgångspunkt från det kräva flickors lika rätt till makt och utrymme.

Kaxiga tjejer

Ett annat ämne som Leif Linde tar upp är "de kaxiga tjejerna". Vad händer när könsmaktsordningen bryts? När unga kvinnor har bestämt sig för att ta för sig?

– När tjejer säger ifrån blir det ofta liv i luckan. Det sitter djupt rotat att flickor ska vara tysta och fogliga, medan det är helt okej att killar är bråkiga. Tjejer som tar plats åker ofta på smållar, säger Leif Linde.

– Jag har full förståelse att det kan vara svårt att känna kärlek till den som inte sitter där man satt den. Men samtidigt, var det inte det som var avsikten? Att vi skulle få myndigare medborgare? Jag tror att det är viktigt att få pedagoger att inse att det faktiskt är okej med uppkäftiga, eller som jag föredrar att säga, med kaxiga tjejer .

– Vi får ju reda på vad de tycker. De säger ifrån. Var det inte just det som var meningen?

Fotnot: Utredningen *Flickorna och frigörelsen* (1998) av Agnes Börjeson går att köpa via Ungdomsstyrelsen.

En orättvis maktordning

Sammanfattning av demokrati- och ungdomsminister Britta Lejons tal

– Makten i Sverige är inte jämlikt fördelad. Sverige beskrivs ofta som ett av världens mest jämlika och demokratiska samhällen. Men det är lätt, alldeles för lätt, att vi tar resultatet av tidigare generationers arbete för givet, oavsett om vi pratar om jämställdhet eller om demokrati och fördelning av makt.

Ungdoms- och demokratiminister Britta Lejon pekar i sitt tal på att Sverige på 1990-talet har blivit ett land där skillnaderna i makt och inflytande faktiskt har ökat.

– Vi är på väg mot ett Sverige där samtalet och förståelsen mellan människor är på väg att omöjliggöras därför att våra erfarenheter och bilder av verkligheten blir allt mer olika varandra, säger hon och framhåller att en av de viktiga maktdimensionerna är skillnaden mellan könen.

Ändå verkar det som att många unga inte ser att det finns en maktskillnad mellan män och kvinnor, – det visar bland annat Skolverkets utvärderingar bland elever i grundskolan. Både pojkar och flickor säger i dessa undersökningar att jämställdhet inte behöver diskuteras eftersom "den inte är något problem".

– Tyvärr är det nog så att ungdomarnas bild inte riktigt stämmer med verkligheten, säger Britta Lejon och fortsätter:

– Jag vill påstå att vi i många avseenden lever i ett samhälle där maktstrukturerna har skapats utifrån ett manligt perspektiv och där vuxna mäns normer, värderingar och definitioner styr vad som är relevant, vad som är viktigt och vilken verklighetsuppfattning vi ska ha. Självklart påverkar det här både tjejers och killars makt, möjligheter och liv.

17 procent högre lön till killar

Britta Lejon ger flera exempel på att det icke jämställda samhället är en realitet, också bland unga:

- Löneskillnaden mellan killar och tjejer i 20–24-årsåldern är påtaglig. Killarna tjänar i snitt 17 procent mer än tjejerna.
- Av de killar och tjejer i 20–24-årsåldern som bor ihop fördelas hemarbetet så att killarna hemarbetar cirka 14 timmar i veckan, tjejerna nästan dubbelt så mycket: 22 timmar i veckan.
- Av de 20–24-åringar som är föräldrar tar knappt 12 procent av killarna ut föräldraledighet.
- Av de unga i åldersgruppen 18 till 29 år som har kommunala förtroendeuppdrag är 60 procent killar.
- I gruppdiskussioner i skolan eller i andra offentliga sammanhang tar killarna oftast mest plats. I en sociologisk undersökning med 16–18-åringar som ansåg sig helt jämställda visade det sig att "jämställdhet" innebar att killarna i gruppen pratade 2/3-delar av tiden, bestämde vilka ämnen som skulle tas upp och i störst utsträckning avbröt de andras inlägg.

Skev maktbalans är en fråga för alla

Ett annat perspektiv på unga tjejjers makt – eller vanmakt – som Britta Lejon lyfter fram handlar om mediernas och marknadens signaler. Det är ingen ny debatt, säger hon, men fortfarande lika aktuell oavsett om man pratar om orsaken till unga kvinnors ätstörningar eller om sexualiseringen inom klädbranschen.

– Att kvinnor görs till objekt och offer i stället för aktörer förskjuter makten från kvinnorna själva till marknadens olika intressenter, säger hon och menar att den stora politiska utmaningen blir att skapa förutsättningar för en rättvisare fördelning av makt mellan såväl

- enskilda konsumenter och marknadens aktörer,
- mellan yngre och äldre och
- mellan tjejer och killar.

I det arbetet är det viktigt att se att den sneda maktfördelningen inte bara är en "tjejfråga". Det är en fråga om både killars och tjejjers makt.

Regeringens åtgärder

Vad har då regeringen gjort för att försöka ändra på de strukturer som missgynnar eller diskriminerar unga kvinnor? Britta Lejon lyfter fram några av de initiativ som regeringen har tagit för att stärka kvinnors och unga tjejjers ställning. Genom Allmänna arvsfonden har regeringen kunnat ge stöd till tjejjesatsningar av olika slag, exempelvis musikutbildning på Modern Soul Academy i Stockholm och olika projekt för att hindra våld mot unga kvinnor.

Regeringen gav också Ungdomsstyrelsen och Integrationsverket i uppdrag att utreda villkoren för unga flickor med annan etnisk bak-

Britta Lejon på Ungdomsstyrelsens rikskonferens 2000 i Ludvika.

foto: Christian Serrano

grund än majoritetsbefolkningen i Sverige. I Ungdomsstyrelsens rapport syntes det tydligt att svenska tjejer och tjejer med annan etnisk bakgrund har fler erfarenheter som förenar dem än som skiljer dem åt. Kön är överordnat etnicitet, eller om man vill uttrycka det annorlunda: kön är en viktigare maktdimension än etnisk bakgrund.

– Tyvärr har hela gruppen, alltså både svenska tjejer och tjejer med annan etnisk bakgrund, det gemensamt att de är utsatta för ett såväl synligt som ett osynligt förtryck på grund av att de inte tillhör det kön som är norm, säger Britta Lejon.

Samtidigt påpekar hon att det inte är helt okomplicerat att arbeta med särskilda tjejjesatsningar.

– Risken finns alltid att vi marginaliserar den grupp vi egentligen vill stödja, just genom att vi pekar ut den som en grupp med särskilda problem. Därför är det så viktigt att alla insatser vi gör utgår från en maktanalys av hela samhället. De åtgärder vi vidtar måste utgå från att det är samhället som ska förändras, inte de enskilda individerna.

Mainstreaming i ungdomspolitiken

Vad det handlar om enligt Britta Lejon är att skapa ett samhälle som ger alla bra förutsättningar från början, så att regeringen eller andra instanser inte i efterhand behöver gå in och försöka rätta till ojämställda strukturer. Det är också det som är tanken med regeringens mainstreamingpolitik: jämställdhetsarbete ska finnas inom alla områden i politiken och i alla verksamheter. Bara så går det att få en verklig balans mellan könen i fråga om tillgångar, makt och möjligheter.

Självklart gäller mainstreaming också ungdomspolitiken. Britta Lejon säger att hon med stort intresse kommer att titta på den utredning som Ungdomsstyrelsen lägger fram under våren 2001 beträffande ungdomspolitiken. Har de mål som regeringen la fast om inflytande och delaktighet satt några spår i verkligheten? Hur ser det ut med unga kvinnors respektive unga mäns möjlighet till inflytande och delaktighet? Mainstreamingtanken ska tillämpas också här.

– Med den utredningen som underlag tänker jag gå vidare för att se till att även ungdomspolitiken blir ett kraftfullt instrument för att förbättra jämställdheten, avrundar Britta Lejon.

Fotnot: Ungdomsstyrelsens rapport om flickor med annan etnisk bakgrund kom våren 2000 och heter *Rapport om flickor med annan etnisk och kulturell bakgrund*, av Ann-Marie Liss Tung.

Med flätorna kvar i byrålådan

Föredrag av Gertrud Åström, samhällsvetare

Vad innebär det att fastna med flätorna i byrålådan? Vad är makt och vad är jämtegrering? Det är några av de frågor Gertrud Åström ställer när hon ger sig ut i en vindlande berättelse om makt och jämställdhet i Sverige.

foto: Cristián Serrano

Att fastna med flätorna i byrålådan låter inte direkt som en avundsvärd position. Inte verkar det mycket bättre att fastna med dem i brevlådan. Det var nämligen det uttrycket, berättar Gertrud Åström, som användes i betänkandet *Varannan damernas* (1985) för att beskriva en återvändsgränd som kvinnor kan hamna i när de kämpar för ett jämställt samhälle:

Allt för ofta sägs kvinnors underordnade ställning i samhället vara en attitydfråga. Visst handlar det om attityder också, men som grund för dessa attityder finns maktstrukturer som

måste lyftas fram i ljuset om kvinnors underordnade position i samhället skall kunna förändras. Risken är annars att vi fastnar med flätorna i brevlådan.

Vad som sägs här är alltså att man måste göra en maktanalys, annars riskerar man att fastna i brevlådan och inte komma någonvärt. Vad innebär det då att göra en maktanalys? Gertrud Åström pekar framför allt på att det handlar om att se att mäns makt över kvinnor inte (enbart) är en fråga om attityder, att det faktiskt handlar om att män tillgodo gör sig värden som kvinnor och flickor har

rätt till. Gertrud Åström utgår från en klassisk definition av vad ett patriarkat är, nämligen *en social ordning som har en ekonomisk bas som innebär att män tillgodogör sig värden som kvinnor och barn skapar* (fritt efter Heidi Hartmann).

– Att 70 procent av de kommunala fritidsbudgetarna går till anläggningar som används av killar är ett exempel på det. Maktordningen handlar alltså om resurser, hur de fördelas och vem som kan tillgodogöra sig dem, säger Gertrud Åström.

Makt är att ha problemformuleringsrätt

Men att fastna med flätorna i brevlådan är inte bara en fråga om att bli berövad faktiska, materiella värden, det kan också vara en fråga om att bli definierad som ett problem och berövad möjligheten att agera. För vad är makt? Gertrud Åström börjar med att definiera vad politik är. En norsk statsvetare har uttryckt det som att det är "kampen om att definiera verkligheten". Definitioner av makt finns det många, men Gertrud Åström utgår från en enkel konstruktion, nämligen: $A \rightarrow B$. Det kan uttydas som: A har makt om A får B att göra något som B annars inte skulle göra.

– Vad man lär sig här är att makt inte är en egenskap. Makt är en relation. Makt är något som man har i förhållande till andra och det finns en riktning i den relationen.

– Finns det då något som är en grundläggande maktresurs? frågar Gertrud Åström och svarar själv med ett rungande "Yes!".

– En grundläggande maktresurs är att ha problemformuleringsrätten. Att ha rätten att säga vad som är problemet är egentligen

detsamma som politikkampen om att definiera vad det är som vi ska diskutera. Vem bestämmer vad som är en fråga, och vad vi över huvud taget ska bry oss om?

Att fastna med flätorna i brevlådan kan alltså vara liktydigt med att bli bortdefinierad som oviktig. Ett annat sätt att fastna med flätorna kan vara att arbeta i tjeiprojekt där man definierar flickorna som problemet ("de har dåligt självförtroende", "de kan inte ta för sig som killarna") när det faktiskt *inte* är flickorna som är problemet. Just detta speciella fall, att jämställdhetsfrågorna så att säga aldrig lämnar tjejavärlden, att kraven på förändringar läggs på tjejer eller kvinnor, kallar Gertrud Åström att fastna med flätorna i *byrå*-lådan, och det är kanske det svåraste av allt för det är verkligen att maktlös ha kravet på sig att förändra makten.

– Det är klart att vi ska ha tjeiprojekt. Men vad är problemet som de ska hantera? På vem ska förändringstrycket ställas? Ska tjejerna ensamma driva detta? Det tycker jag är absurt. Jag tycker att tjejer har rätt att förvänta sig stöd, sympati och konkreta åtgärder från det omgivande samhället.

– Jag tror också att det är viktigt att man även i tjeiprojekt formulerar sig kring vad det är man vill åstadkomma. Vem ska kunna göra de förändringar som vi vill ha? Är det vi själva, i tjeiprojektet? Tror vi det ska vi kunna säga: Vad är vår räckvidd? Vilka organisationer, vilka rörelser kan vi få att verka för den förändring vi vill ha?

Mainstreaming

– förändra där makten finns

Att arbeta med konkreta och specifika krav på förändring är grundtanken i mainstreaming. Det är en metod eller strategi för att genomföra jämställdhet i praktiken, som Gertrud Åström beskriver i andra delen av sin föreläsning. När man pratar om mainstreaming säger man helt enkelt att jämställdhet ska genomsyra all verksamhet och jämställdhetsarbetet ska utföras av dem som ingår i den ordinarie verksamheten, på vilket ställe det än månde vara: daghem, regeringskansliet, kyrkogårdsförvaltningen, snabbköpet.

– Jämställdhet är inte något för de närmast sörjande, en liten sidofråga som utförs av eldsjälur, medan vi andra gör vad vi egentligen brukar göra. Det är något som ska utföras av oss alla.

– Det sätter alltså tryck på ordinarie aktörer att själva agera, samtidigt som det uttrycker en förhoppning om att det faktiskt går, att de faktiskt klarar det, säger Gertrud Åström.

Men den viktigaste tanken med mainstreaming är kanske maktaspekten. Tanken är att ansvaret för förändringarna flyttar in i de ordinarie strukturerna, där makten finns.

– Det innebär alltså att ansvaret för att tjejer och kvinnor ska få halva makten inte ligger enbart på kvinnorna, det ligger i de vanliga beslutsordningarna. Det innebär att alla som sitter som chefer är ansvariga. Man kan säga att mainstreaming är ett sätt att föra samman makt och ansvar.

– Otroligt mycket jämställdhetsarbete har ju bedrivits på så sätt att man har lagt ansvaret där ingen makt finns och inget ansvar där makten finns!

Jämtegrering – ett nytt begrepp

Nu är Gertrud Åström inte helt nöjd med begreppet mainstreaming (eftersom det lätt missförstås och blandas samman med andra begrepp) och har därför infört det svenska ordet jämtegrering, som alltså betyder samma sak. Både Kommunförbundet och svenska kommuner använder ordet jämtegrering.

Men oavsett om man säger jämtegrering eller mainstreaming så är poängen densamma; att jämställdhetsarbete handlar om att fokusera det omgivande samhället och se till att man åstadkommer förändringar inom befintliga strukturer. Så här lyder Europarådets definition:

Gender mainstreaming is the (re)organization, improvement, development and evaluation of policy processes, so that a gender equality perspective is incorporated in all politics at all levels and at all stages by the actors.

Nu är mainstreaming förstås inte gjort på en kafferast. För ska man förändra, organisera och organisera om – och framför allt förbättra – genom jämtegrering/mainstreaming så måste man dels ha en uppfattning om vad som är bra, dels veta hur det är. Det innebär i sin tur, om man exempelvis tittar på myndigheterna i Sverige, att det inte bara ska finnas policydokument för jämställdhet. Det ska finnas återrapporteringskrav till regeringen, myndigheterna ska på olika sätt kunna plocka fram nyckeltal så att det går att se vilka effekter olika åtgärder får och hur långt man har kommit i jämställdhetsarbetet. Det handlar om att kunna utvärdera och det handlar om att agera.

– Det finns ofta ett jätteglopp mellan policy och görande-nivå, säger Gertrud Åström

och nämner en rapport från Riksrevisionsverket som visar att myndigheterna sällan har återrapporteringskrav och inte heller arbetar tillfredsställande med utvärderingar.

Gertrud Åström pekar också på att det i vårt komplexa samhälle kan vara lätt att "inveckla sig" i stället för att utveckla sig, det vill säga på ren svenska: att ha så mycket att göra att man inte hinner göra det man ska, att till exempel skriva policydokument om jämställdhet men aldrig hinna förverkliga dem.

– Är det något vi ska arbeta med så är det att minska avståndet mellan vackra dokument och det vi faktiskt gör.

Bra läge för handling

Och faktum är att Gertrud Åström menar att det faktiskt just nu är ett ovanligt bra läge för handling. Nu skulle vi kunna genomföra det som behövs för att få ett jämställt samhälle.

– Vi har kunskapen, vi har gott om "bra folk" och vi har massor av jämställdhetspolicys. Jag tror att man kan prata om att vi befinner oss i ett formativt läge, det vill säga i en situation när förändring är möjlig. Och ni har väl noterat trängseln på den feministiska taburetten? Jag tycker att vi både ska vara glada åt och utnyttja det faktum att så många vill kalla sig feminister.

– För vad är feminism? frågar Gertrud Åström och vill ha ett både precist och konkret svar, för det är med precisa och konkreta argument man hävdar sin rätt.

– Jo, definitionen består egentligen av två led, dels att man ser att samhället kännetecknas av en underordning av kvinnor, dels att man säger att man vill ändra på detta. Helt enkelt: Om man är feminist så vill man göra något.

– Så nu när våra stora partier och politiker säger att de är feminister så betyder det alltså att de har bundit upp sig för en förändring, säger Gertrud Åström.

Undersök era gräsklippare!

Är det nu någon som misströstar när det gäller jämtegrering så ska den personen tänka på Gertrud Åströms upplyftande slutanekdot. Den handlar om en grupp kvinnor i Skåne som tillämpade jämtegreringstanken inom sitt område, nämligen kyrkogårdsförvaltning. Gemene man tror kanske inte att det är möjligt att jämtegrera en kyrkogård, men se, det är det visst. Så här tänkte de förtroendevalda: Vilka är på kyrkogårdarna, förutom de döda? Jo, vanligtvis äldre kvinnor. Vad gör de där? Jo, de tar hand om släktingar, nära och kära. För vilka är då kyrkogårdarna planerade? Ja, ska sanningen fram så är det sällan efter de äldre kvinnorna och deras behov. Undersöker man saken ordentligt kommer man fram till att de flesta kyrkogårdar är planerade efter bredden på gräsklipparen.

Och det är det Gertrud Åström säger att hon vill att vi ska undersöka. Vi ska helt enkelt ta reda på vilka gräsklippare det är som styr vår tillvaro – och fråga oss om vi vill ha det så i fortsättningen.

Könsmaktordningar – flickors och pojkars föreställningar om makt

Föredrag av Birgitta Fagrell, Idrottshögskolan.

Redan i 7–8-årsåldern börjar flickor frivilligt underordna sig pojkar. Och både flickor och pojkar tror att flickor är sämre i idrott, fast det inte finns någon fysisk kapacitetsskillnad mellan dem i den åldern. Det visar Birgitta Fagrell i en alldeles färsk doktorsavhandling.

foto: Cristián Serrano

Vilken mamma eller pappa som helst som hoppas på en jämställd framtid för sina barn har nog skäl att bli aningen mörkrädd när hon eller han tar del av Birgitta Fagrells forskningsresultat. För vad som syns där är att 7–8-åringar i hög grad har anammat könsmaktordningen, inte som vi kanske skulle önska att den var utan som den är i praktiken, när man skrapar på ytan, bakom alla vackra ord.

Vad Birgitta Fagrell visar i sin forskning är alltså att barn tidigt tar till sig en maktordning som är till flickornas nackdel och som låser fast båda könen i ett ganska traditionellt tänkande. Att en flicka är snäll och att en pojke är busig och kanske charmig, det är två sådana grundföreställningar som verkar vara synnerligen välcementerade redan i 7–8-årsåldern.

– Det normala för en flicka, det tycker både pojkar och flickor, är inte att hon är en kvinna utan att hon är snäll, säger Birgitta Fagrell. Det kom fram i så oerhört många situationer i mina intervjuer. Det är som att den kvinnliga kroppen blir en symbol för snällhet. Hur ska en kvinna vara? Jo, *snäll*. Hur är flickor? *Snälla*. Vad gör man om man är snäll? Man bäddar sängen åt någon, ger bort saker, köper godis åt andra – även om handlingarna inte är typiskt kvinnliga så är det snälla ändå kopplat till kvinnlighet.

– Busigheten däremot, är kopplad till det manliga. Pojkar är busiga och kaxiga. Men det är en busighet som man förlåter. De är ju såna, pojkar och män.

De små konstruktörerna

Nu är inte Birgitta Fagrell av den uppfattningen att det vi betecknar som manligt och kvinnligt på något sätt skulle vara naturgivet eller att det ens finns något som är speciellt manligt eller kvinnligt. Hela hennes doktorsavhandling, *De små konstruktörerna. Flickor och pojkar om kvinnligt och manligt i relation till kropp, idrott, familj och arbete* (HLS Förlag), utgår från tanken att vi alla är med och skapar kategorierna kön, hela tiden, liksom att vi alla iscensätter och förkroppsligar de föreställningar som finns om kön.

För 7–8-åringar som är på väg att bli stora är det oerhört angeläget att ta reda på vad det innebär att vara flicka eller pojke, vilka spelregler som gäller och hur spelplanen ser ut. Det Birgitta Fagrell har tittat på är alltså hur barn "gör kön" och vad de uppfattar som typiskt för pojkar respektive flickor, män och kvinnor i olika sammanhang. Hon har i sina intervjuer använt sig av bilder som barnen har fått ta ställning till och ställt frågor om exempelvis mäns och kvinnors kroppar, vilket kön det är som vinner i tävlingar och vad som är typiskt för pojkar och flickor.

En "könsregel" som verkar vara väldigt stark bland barnen är att flickor är sämre i idrott (bordtennis, ishockey, fotboll) än pojkar. Det visar sig gång på gång.

– Barn i 7-årsåldern har bilden av att flickor ÄR sämre i idrott, fast de inte har provat om det är så. De tror att flickor är sämre, trots att det i den åldern egentligen inte finns någon fysisk kapacitetsskillnad mellan könen. Skulle en pojke och flicka springa ikapp är det inte alls säkert att pojken skulle vinna, ändå tänker barnen så.

En annan "regel" eller maktordning som Birgitta Fagrell pekar på som vanligt förekommande är föreställningen bland flickorna om att de inte bör tävla och deras "villighet" att göra sig sämre än vad de är eller undervärdera sig själva.

– Flickor avstår många gånger från kampan, säger hon och tillägger att det ofta verkar som om både flickor och pojkar förkroppsligar manliga normer, och ser på det flickor gör som mindre värt än det pojkar gör. Det gäller när barnen pratar om arbete; kvinnor "pysslar" och går på tjejmiddagar, medan män "arbetar hårt". Det gäller också idrotten:

– Både flickor och pojkar ser på typiskt kvinnliga idrotter som lite löjligen jämfört med manliga idrotter. "Pojkar vill inte vara så fjantiga som flickor", säger till exempel en av de intervjuade om varför pojkar inte dansar, som hon själv gör.

Dolda regimer

Hur ska man då tänka kring det här? Varför avstår flickor från att tävla, varför tror både pojkar och flickor att pojkar vinner i idrott? Varför nedvärderas det kvinnor gör? Birgitta Fagrells svar är att det handlar om att både pojkar och flickor anpassar sig efter vad de tror är normalt. "Reglerna" eller som Birgitta Fagrell uttrycker det, de dolda genusregimerna, är väldigt starka just för att de är knutna till våra föreställningar om vad som är normalt. Att det egentligen handlar om föreställningar som faktiskt är förhandlingsbara ingår sällan i vår föreställningsvärld.

– Nej, det är inte självklart att se att våra tankar om kön är relativa, inte ens på akademisk nivå är det givet att man har det synsät-

foto: Christian Serrano

tet. Men just därför är det så viktigt att vi pratar om kön, relativiserar det. Vi kan faktiskt upphöra att iscensätta föreställningarna om manligt och kvinnligt. Det är bara vi som kan förändra relationen mellan könen, säger Birgitta Fagrell och berättar lite skämtsamt att hon själv just håller på att gå emot den regim som säger att kvinnor ska vara snälla och säga ja hela tiden.

Ändå påpekar Birgitta Fagrell att det är viktigt att se att frivilligheten vad gäller genusregimerna är begränsad. Den som bryter mot en genusregim, det vill säga mot det som anses normalt, bestraffas, det kan såväl kvinnliga brottare som manliga balettdansörer vittna om, och självklart är det något som barn är medvetna om.

– När vi bryter mot det som anses normalt blir det tydligt att det finns könsmaktord-

ningar, säger Birgitta Fagrell och menar att det just därför är både nyttigt och viktigt att fundera över olika maktbegrepp.

– Gertrud Åströms definition tycker jag är intressant: Makt är när du får någon att göra det *du* vill, trots att personen i fråga kanske inte hade tänkt göra det.

– Ett annat sätt att se på makt är att du får någon att göra det han eller hon själv vill, eftersom det han eller hon vill är så neutraliserat att det anses som normalt.

Det Birgitta Fagrell pekar på är alltså att makt är knutet till normaliteten, för det normala det vill vi, helt frivilligt, även om det innebär underordning eller att vi har fyrkantiga föreställningar om att pojkar är tuffa och kaxiga medan flickor är våpiga och rädda. Och så beskriver faktiskt merparten av 7–8-åringar könsskillnaderna, säger Birgitta Fagrell.

Den fysiska kroppen

Ytterligare ett intressant resultat av Birgitta Fagrells forskning är barnens syn på den fysiska kroppen. När Birgitta Fagrell bad att barnen skulle beskriva en man respektive en kvinna blev det uppenbart att det bara var när barnen pratade om män som de gick in på den faktiska kroppen.

– Män har skägg, de är håriga, de har muskler. En flicka beskrev det som att hennes pappa till och med hade hår på naglarna. Det är en lite burdus kropp som tonar fram, det är tilläta att se ovärdad ut för en man, kroppen märks, den är påtaglig.

– Men den kvinnliga kroppen, den finns inte i barnens värld! När de beskriver en kvinna är det med attribut som läppstift, att hon har klackskor och örhängen. Hon verkar inte ha någon egentlig kropp. Kvinnorna är alltige-

foto: Christian Serrano

nom kultiverade i barnens föreställningsvärld, säger Birgitta Fagrell.

– Man kan ju fundera på vad det här får för effekter om flickor ska utveckla en stark fysisk kropp, som klarar påfrestningar, när både flickor och pojkar har bilden av att kvinnors kroppar ska vara så välvårdade. Man kan också fundera på vad det innebär att flickor ofta karaktäriseras som rädda och skraja i jämförelse med killarna, att de inte vågar vara lika tuffa och ge sig på lika tuffa idrotter.

Birgitta Fagrell säger att det i hög grad borde vara en uppgift för pedagoger och även för ledare inom idrottsrörelsen att peka på de här föreställningarna som just föreställningar. Nu är det heller inte så att riktigt alla barn i Birgitta Fagrells intervjuer har anammat köns-maktordningens mest traditionella form.

– Det finns en del tjejer som går emot mönstret. De vill exempelvis visst tävla mot killar, även om majoriteten flickor avstår från det. Generellt sett definierar pojkar arbete, tävling och idrott som något manligt, men det gör inte alla tjejer. Där tror jag att vi har en förändring på gång. De kan mycket väl definiera arbete som något kvinnligt. Det finns alltså sprickor i bilden. Och det är positivt!

För dig som är pedagog och/eller arbetar i idrottsrörelsen

Tänk på...

... att ifrågasätta föreställningarna om hur pojkar och flickor "är".

- Pojkar är inte födda med större lust att tävla än flickor, men de uppmuntras till tävling.
- Flickor i 7–8-årsåldern är inte sämre i idrott än pojkar, men både pojkar och flickor tror det.
- Flickor är inte typiskt snälla och pojkar är inte typiskt busiga, trots att både flickor och pojkar har den föreställningen.
- Flickor i 7–8-årsåldern har lika starka och kapabla kroppar som pojkar.
- Typiska tjejidrotter förlöjligas eller tontstämplas av både pojkar och flickor, trots att det är idrotter som är minst lika kvalificerade som "manliga" idrotter.

Flickor blir inte fotbollsproffs i Italien

Föredrag av Anja Gatu, fotbollstränare och en av författarna till boken *Fittstim*

För två år sedan skrev Anja Gatu tillsammans med 17 andra unga kvinnor boken Fittstim, som uppmärksammats mycket i medierna och som hyllats av kvinnor i alla åldrar. Anjas del i boken handlar om fotboll – och vad som möter tjejer som tycker om att spela boll.

foto: Christián Serrano

– Anja, hur länge *får* man egentligen spela fotboll?

Med den oroliga frågan öppnades Anja Gatus ögon för de skilda villkor som gäller för pojkar och flickor på fotbollsplanen. För varför undrar en 7-årig flicka hur länge hon får spela fotboll, medan frågan inte ens existerar för en 7-årig kille?

Det var en av tjejerna i det tjejlag Anja tränar som ställde frågan och för Anja var det självklart att svara:

– Det fattar du väl, man får spela fotboll så länge man vill, tills man blir 90 om man har lust.

Men även om Anjas svar på ett sätt var riktigt, så är det på ett annat plan inte alls sant. För en 7-årig tjej som ser att alla flickor har lagt av med fotboll i 14-årsåldern är det

uppenbart att det finns osynliga gränser, eller kanske till och med tydliga regler för om hon ska få fortsätta med den sport hon gillar så skarpt.

De osynliga gränserna och de osynliga förbuden kan handla om att flickor som börjar spela boll inte värderas lika högt som killar, varken av tränare, av pojkkompisar eller i medierna. Anja berättar hur killarna i hennes klass tog för givet att tjejer är dåliga på fotboll för att de är tjejer, inte för att de är oerfarna.

– För mig var det självklart att jag var dålig i början eftersom jag inte hade tränat fotboll tidigare, men killarna trodde att vi var dåliga för att vi var tjejer, trots att de över huvud taget inte hade sett oss spela, säger Anja Gatu.

Tjejernas pengar går till killarna

På område efter område visar Anja Gatu hur tjejer som håller på med fotboll nedvärderas eller diskrimineras: Det finns fotbollsforeningar som tar flicklagens bingo- och lottopengar och satsar på killarna i stället. Flickorna får ofta sämre träningstider. Öppnar man vilken dagstidning som helst är det uppenbart att damfotbollen får en bråkdel av det utrymme som herrfotbollen får. Och vill tjejerna, som flickorna i Anjas lag ville, gå på match för att se vuxna spela så blir det skriande tydligt att männen spelar på Råsunda med 15 000 åskådare i publiken, medan damlagen är hänvisade till pluttarenor i förorten med kanske 150 åskådare.

– Att ta med ett tjejlag på en dammatch är ofta detsamma som att säga tjejerna rakt upp i ansiktet att de inte är lika mycket värda som killarna. Det är en verklighet som jag inte tycker att man ska behöva möta om man är sju år och tror att man är lika mycket värd som killen som sitter bredvid en i skolbänken, säger Anja Gatu.

Nu lyckades ändå Anja och hennes tjejer gå på en damlandskamp (Sverige–Spanien) med mycket folk i publiken och relativt stor mediebevaktning. Flickorna var saliga, de pratade om att bli landslagsspelare som vuxna, men poängen i Anja Gatus föredrag är ändå tydlig:

De sociala mönstren gör det oerhört mycket svårare för en flicka att fortsätta spela boll än för en kille. De gör det svårare för henne att tro att hon är lika bra, de gör det svårare för henne att drömma på samma sätt som en kille. En tjej säger inte att hon ska bli proffs i Italien. Även om hon spelar minst lika bra som killarna.

– Vi har fått en del kritik för att vi i *Fittstim* inte ger några förslag på lösningar. Men det var heller inte meningen. Syftet var helt enkelt att belysa vissa problem som finns i samhället och få tjejer att känna att det inte är deras personliga problem. Vi ville vara som en storasyster som säger: Det är inte ditt fel!

– Tjejer är jätteduktiga på fotboll, det finns ett enormt intresse bland tjejer för fotboll och det är definitivt inte deras fel att de inte ges samma möjligheter som killarna att ägna sig åt den sport de tycker så mycket om.

– Dessutom, säger Anja Gatu, tror jag att tjejer är realistiska. De ser att om de vill satsa mer professionellt på fotboll så kommer det att innebära dubbelarbete, de måste jobba extra för att försörja sig och ändå är utsikterna små att lyckas. Då väljer de något annat. Men de gör det inte för att de är sämre!

fotomontage: Christian Serrano

Ta makten! – metoder för jämställdhet bland unga

Föredrag av Doris Marydotter, jämställdhetskonsult

– Tjejer är rädda i många sammanhang. Jag vet tjejer som låter bli att gå på skolans toa för att de är rädda för vad som ska hända. Jag vet tjejer som är rädda för att gå genom korridoren för alla kommentarer. Det finns ett otroligt vardagsförtryck av unga kvinnor som vuxna tillåter. Ett vardagsförtryck som har normaliserats.

Doris Marydotter är jämställdhetskonsult som under fem års tid har rest runt på skolor och arbetat med både flickor och pojkar, individuellt och i grupp, för att öka deras medvetenhet om könsrollsmönster, men också för att konkret arbeta mot det vardagsförtryck som tjejer är utsatta för.

Hennes metod är lika enkel som genial. Den handlar om att flickor ska få möjlighet att

- 1) sätta ord på vad de är med om,
- 2) tala om vad som är fel,
- 3) tala om vad de vill.

Helt enkelt att gå från att vara offer till att ta makten i olika situationer.

Metoden låter kanske förrädiskt enkel, men när det handlar om sexuella trakasserier och sexualiserat våld i skolorna är de här tre stegen ofta svåra att ta. Många flickor tiger med vad de varit med om, många vuxna har ingen uppfattning om vad sexuella trakasserier egentligen är och skolan ger sällan flickorna det stöd de kan behöva för att flickorna ska kunna känna att de har rätt till sin egen kropp och rätt att säga nej.

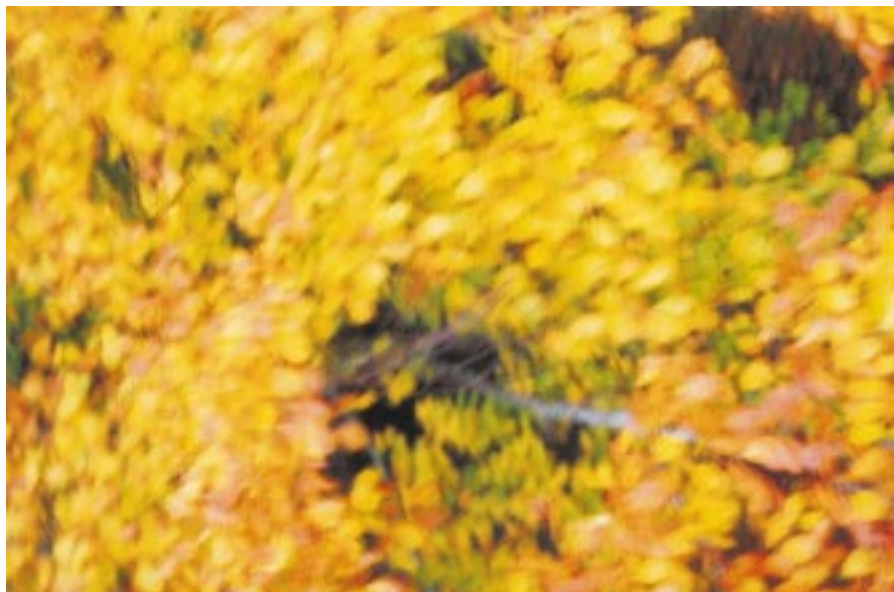

foto: Claudia Torres

– Kalle drar Lisa i håret. Vad säger vi till Lisa? Jo, att Kalle är kär i henne, säger Doris Marydotter och ger med det ett konkret exempel på hur vi som vuxna både normaliserar ett övergrepp, lär Lisa att förknippa kärlek med smärta och hindrar Lisa från att säga nej.

Och ändå är Kalles härryckning bara en väst-anfläkt av det som faktiskt försiggår på en del skolor.

– En flicka blev våldtagen i skolans bibliotek. Vad tror ni hände? Jo, flickan fick sluta.

– En flicka blev uppkastad på ett pingisbord och fasthållen av fyra 14-åriga killar medan en av dem stack ner handen innanför hennes byxlinning. Vad ska man kalla det? Våldtäkt? Och vad tror ni flickan kände?

– Sexuella trakasserier är en fråga om vad du själv känner, som utsatt. Man måste sätta ord på det. Det är bara du som kan tala om vad som är kränkande för dig, säger Doris Marydotter.

Åtgärder mot trakasserier

Den pedagogik Doris Marydotter tillämpar i skolorna är en slags kompensatorisk pedagogik. Flickorna ska få stöd i alla de tre leden ovan: att namnge det de är med om, att uttrycka vad det är de uppfattar som övergrepp och få hjälp att agera. Pojkarna å sin sida ska få möjlighet att i högre grad uttrycka empati och medkänsla – och förstås också få klart för sig att vuxna ingriper och inte accepterar sexuella trakasserier.

– Det killarna i skolan behöver är inte fler män som spelar bandy med dem, utan vuxna män som kan möta dem och svara på killars frågor.

Doris Marydotter är dock inte den som mässar fram sin pedagogik för en passiv publik. Tvärtom. Steg för steg får vi i publiken själva fundera över flickors och kvinnors rädsla och vad vi kan göra för att förebygga sexuella trakasserier i skolorna, exempelvis om killar ropar könsord efter tjejerna i en korridor eller om det förekommer grövre trakasserier.

Förslagen är många:

- ingrip så fort du märker något,
- ge stöd till den som blivit utsatt,
- markera och ställ an griparen till svars,
- gå till rektor och andra ansvariga,
- prata med andra vuxna om sexuella trakasserier,
- se till att det finns ett handlingsprogram kring sexuella trakasserier.

Doris Marydotter menar att alla steg ovan är viktiga, men poängterar stödet till den utsatta:

– Ställ frågor: Vad har du varit med om? Hur gick det till? Vilka var med? Fråga framför allt: Vad kan jag hjälpa till med?

Den utsatta ska få hjälp att agera på sina villkor och i sin takt. Det kan handla om att gå till rektorn och göra en anmälan, men att flickan då kan ha med sig hela kompisgänget och en vuxen som stöd. Doris Marydotter pekar också på vikten av att markera mot gärningsmännen och göra dem uppmärksamma på vad det är de sysslar med.

– Vad tror ni att killar får ut av att säga hora till en tjej? De känner sig överlägsna. Självklart är det så. Det handlar om makt. Men vuxna vågar sällan se att det är en maktfråga. Vi måste kunna säga: Vi accepterar inte det här.

”Du tar på mitt bröst...”

För varje enskild kvinna och varje enskild flicka handlar makt också om rätten och möjligheten att säga nej. Den sista delen av Doris Marydotters föreläsning blir en praktisk demonstration av hur tjejer kan lära sig att inte vara offer, att helt enkelt ta makten i situationer där män kan bli påträngande och farliga.

– Låt säga att du står vid en busstation och en kille kommer och frågar vad klockan är. Det är sent, du är ensam och han ställer sig för nära och tar dig på axeln. Vad gör du?

– För det första: Stå bredbent och vänd kroppen mot honom, hela framsidan. När en man ger sig på en kvinna har han tänkt sig ett offer. Visa att du inte är det.

– Namnge det han gör: *Du tar på min kropp...* Tala om vad du vill: *Jag vill inte det.* Kritisera: *Du får stå här, men du får inte ta på mig.* Upprepa om det behövs. *Du tar på min kropp, jag vill inte det, sluta.*

Doris Marydotter iscensätter flera igenkännbara situationer: en narkotikapåverkad man som vill bomma en cigarett, en okänd man

som tar dig på låren i bussen, någon som tar dig på bröstet på en fest. Principen är densamma hela tiden: Namnge. Tala om vad du vill. Kritisera. Ju mer ”pinsamt” övergreppet är desto viktigare är det att säga högt vad som händer: ”Du tar på mitt bröst. Jag vill inte det. Sluta.” ”Du gnider din snopp mot min ända. Jag tycker inte om det. Ställ dig nån annanstans.”

Ytterligare en sida av sexuell maktutövning som Doris Marydotter belyser är att kvinnors kön har blivit liktydigt med ett skällsord och att mäns kön ofta har en positiv valör: ”Dig är det stake i.” Men varför gå med på den värderingen? Ursprungligen, i fornsvenskan, betydde fitta ”fuktig strandäng”.

– Det är ganska fint, eller hur? säger Doris Marydotter. Och kuk betyder ”liten utväxt”.

Allt det här väcker stor munterhet i salongen och det är inte svårt att ta till sig Doris Marydotters slutord:

– Nu ska vi gå härifrån och ge flickor rätt att ställa krav. Vi ska ge flickor namn på sitt kön. Och vi ska ge flickor STORT livsutrymme.

foto: Christian Serrano

Lyft bort dimman kring könsmakten

Föredrag av Mia Hanström, ungdoms- och jämställdhetskonsult

– *Vi har lurat oss själva och unga att tro att kön inte spelar så stor roll, trots att kön är vårt starkaste organisationsmönster, säger Mia Hanström som arbetar med utvecklingsverksamhet för jämställd fritid på fritidsgårdar, skolor och i föreningar. Hennes råd är: Synliggör könsmakten, både flickor och pojkar har allt att vinna på en annan ordning.*

foto: Christian Serrano

Mia Hanström, fritidsledare och jämställdhetskonsult, har utvecklat tjej- och tjejgruppsverksamhet på fritidsgårdar och i föreningar sedan slutet av 1980-talet. Hon beskriver utvecklingen av tjejverksamheten i tre olika skeden:

– Den första perioden arbetade vi ganska ensidigt för att stärka flickorna och att lära dem att ta för sig som pojkar. Att problematisera pojkarna hade vi inte en tanke på. Om bara flickorna lär sig säga ifrån, välja rätt yrken och slutar att bete sig si eller så, då kommer jämställdheten automatiskt, trodde vi.

– Den andra perioden handlade också om att stödja och stärka flickor, men även om att uppvärdera traditionella flick- och tjejintressen. "Flickor ska få vara flickor", sa vi och "Vi måste höja statusen på flickors intressen".

– Sedan kom det tredje skedet då vi började ifrågasätta. Är det verkligen bra med tjejverksamhet och tjejgrupper? Vi såg att massor av tjejverksamhet utvecklats, en del

bra, en del mindre bra och vi såg en hel del katastrofal pojkverksamhet. Och när jag säger katastrofal menar jag inte verksamheten i sig, som säkert kunde vara bra, utan katastrofal i ett jämställdhetsperspektiv. Man förstärkte i all välmening traditionella könsroller.

– Under den här perioden var det också en livlig diskussion om särart och likhet och på mina föreläsningar fick jag frågor om hormoner och apor. "Det här med kön, har det inte mest med biologi att göra?"

Mia Hanström säger att hon verkligen fick vässa sina argument när hon hävdade att könet är socialt skapat, men att det var – och fortfarande är – det mest konstruktiva sättet att se på kön och könsskillnader, och att det också borde vara utgångspunkten när man i dag ska arbeta med ungdomsverksamhet, antingen det handlar om tjej- eller killgrupper eller blandad verksamhet.

Se och identifiera mönster

Vilka var då lärdomen av de här tre perioderna? Mia Hanström säger att det står helt klart att vuxna måste synliggöra verkligheten kring könsmaktdordningen, det räcker inte med att bara stärka självkänslan hos tjejer eller att enbart arbeta med tjejer.

– Vi kommer ingenvart med att bara stärka tjejer om vi samtidigt osynliggör maktordningen. Vi måste peka på de osynliga mönster som upprätthåller könsmakten, även om det är smärtsamt, svårt och jobbigt, säger hon.

Det kontrakt Mia Hanström beskriver, könskontraktet, bygger på ett symbiotiskt förhållande mellan män och kvinnor, där båda parter är styrda av mer eller mindre osynliga koder, mannen är överordnad kvinnan, samtidigt som båda parter får vissa fördelar om kontraktet upprätthålls: Koden för mannen är exempelvis: "Säg inte nej, klaga inte, tävla." Koden för kvinnan: "Var snäll och söt, konkurrera inte, vänta på din tur." Vad mannen kan vinna här är exempelvis makt och beröm och beundran från den "snälla" kvinnan, vad kvinnan kan vinna är en man som agerar åt henne, en prins.

– Det finns, säger Mia Hanström, mycket som bidrar till att dimman kring könsmakten kvarstår. Både kvinnor och män är aktivt med och osynliggör över- och underordning på olika sätt, till exempel genom att prata om underordningen som ett frivilligt val: "Kvinnor väljer lågbetalda arbeten, män väljer att få mer makt och pengar".

Carin Holmberg, sociolog, uttrycker det så här i sin doktorsavhandling:

Det specifika bland dagens så kallade modernerna par är att kvinnan underordnar sig med hänvisning till mannens personliga egenska-

per och inte med hänvisning till hans kön eftersom manlig dominans inte är legitimt. Kvinnan får positiv bekräftelse om hon får underordningen att se ut som något annat än underordning och är frivillig.

En annan tankefigur som bidrar till att "könsdimman" breder ut sig är argumentet: "Du kan om du vill, könet har ingen betydelse". Det vill säga, den kvinna som vill kan visst nå en hög position, det finns det dessutom gott om exempel på.

– Den norska forskaren Hanne Havind kallar det relativ underordning, vilket betyder att kvinnor i Norden i dag kan göra vad de vill och bli accepterade så länge de arbetar i relativ underordning till sina män. Vi kan ha kvinnliga företagsledare, bara de inte blir för många. Kvinnor kan tjäna mycket pengar, men sällan mer än sin man. Kvinnor kan slå sig in på prestigeladdade områden, men börjar de dominera då kan hela yrkesområdet förlora i prestige, säger Mia Hanström.

Tjejer är visst medvetna om underordning

Att "jämsällhetsdimman" breder ut sig är alltså inte så konstigt, det är lätt att gå på argumenten ovan, det är lätt att bedra sig själv och det är lätt att tro att vi lever i ett jämställt samhälle.

Men Mia Hanström pekar på att medvetenheten om de faktiska förhållandena kanske är större bland unga kvinnor än vad det i förstone verkar. 1998 gjorde Mia Hanström en undersökning om flickor och makt, då hon både diskuterade med elever på olika skolor (i åldern 16–17 år) och genomförde en enkät.

– I varje klass var det bara en eller två elever som tyckte att vi inte lever jämställt. "Jäm-

ställdhet är inget problem bland unga”, sa resten när vi diskuterade. Men i enkäten uttryckte närmare 50 procent av flickorna att det är skillnad mellan pojkar och flickor vad gäller möjligheten att göra sin röst hörd och uttala sina åsikter. Hälften av flickorna tyckte alltså att deras reella möjligheter att yttra sig var mindre än för pojkarna, men de vågade eller ville inte säga det i klassrummet.

– Min tolkning är att unga kvinnor ser könsorättvisorna i relativt hög grad, men tiger eftersom problematiken inte är något man vill prata om, det är inte legitimt. Dessutom anser många flickor att unga är mer jämställda än vuxna, de tycker att kvinnor i dag är bättre på att ta för sig. Det är hoppfullt och bra, men det komplicerar arbetet med att utveckla jämställdheten.

Synliggör med samtal och kunskap

Vad kan man då göra? Mia Hanström pekar på några vägar som hon ser som framkomliga:

- Se könskontraktet som ett symbiotiskt förhållande där det finns vinster i båda positionerna, men se också begränsningarna. Traditionella könsroller beskär möjligheterna för båda könen att utvecklas till hela människor.
Mansrollen: Oflexibel, tuff och hård.
Kvinnorollen: Att finnas till för andra, se snygg ut, serva.
- Skärskåda strukturerna i din verksamhet: För vem är de byggda, vem trivs i dem, vad är normen? Vilka kommer till tals?
- Arbeta med ”kalla fakta”. Inte förrän man systematiskt börjar mäta och titta på vad verksamheten ger flickor respektive

pojkar, vilka som finns på ledande poster osv., går det att få grepp om vilka orättvisor som finns.

- Synliggör verkligheten med samtal och kunskap.
- Visa hur socialisationen fungerar för flickor och pojkar och hur könskontraktet begränsar och hindrar, till exempel
 - hur flickor och kvinnor osynliggör sig själva och osynliggörs,
 - hur starka kvinnor och flickor förlöjligas och motarbetas,
 - hur mäns våld mot kvinnor anses vara ett kvinnoproblem när det är ett mansproblem,
 - hur kvinnor och flickor upplevs som dominanta när de tar mer än 30 procent av uppmärksamheten i offentligheten.

Mia Hanström framhåller också att hon tycker att det visst är viktigt att arbeta med könsdelad verksamhet, men att det ska göras på ett medvetet sätt. Tjej- och killgruppernas styrka är många gånger att de utgår från den så kallade klungskulturen, där det finns en eller ett par ledare i centrum, men inte någon hierarki och stora möjligheter för de enskilda individerna att förändras och få stöd från gruppen. I en bra klungskultur kan man våga spränga gränser och ta för sig på nya planhalvor – och inte automatiskt begränsas för att man råkar vara född till pojke eller flicka.

Jämställdhet
en fråga om killars och
tjejerers makt.

Konferens: Tjejtakt
Tid: den 5 december 2000
Plats: SIF-huset
Olof Palmes gata 17, Stockholm

www.ungdomsstyrelsen.se
kontakt: 08 462 53 50
e-post: info@ungdomsstyrelsen.se

Medverkande i tjejmaktskonferensen **Jämställdhet - en fråga om killars och tjejers makt:**

Leif Linde, Ungdomsstyrelsens generaldirektör
Britta Lejon, demokrati- och ungdomsminister
Gertrud Åström, samhällsvetare
Birgitta Fagrell, Idrottshögskolan
Anja Gatu, fotbollstränare
Doris Marydotter, jämställdhetskonsult
Mia Hanström, ungdoms- och jämställdhetskonsult
Ingegerd Sahlström, Nationellt råd för kvinnofrid

Samt representanter från

Normagruppen i Strömstad
KSAN och ROKS
Föreningen Revolt
Centerns ungdomsförbund
Nätverket Allt är möjligt

annons

Jämställdhet i fickformat

Skärpning!!!

Jämställdhetsglasögonen hjälper dig att se orättvisorna. **Pris: 5 kr./st**

Kan beställas hos Ungdomsstyrelsen via telefon, fax och e-post

Ungdomsstyrelsen

tfn 08-462 53 50, fax 08-644 88 13

e-post: info@ungdomsstyrelsen.se

Nationellt råd för kvinnofrid

Ingegerd Sahlström

Nationellt råd för kvinnofrid är ett tvåårigt projekt som startade sommaren 2000, efter ett beslut av regeringen. Rådet ska samla in förslag och synpunkter från forskare och företrädare från organisationer i frågor som rör våld mot kvinnor, allt från misshandel till sexuella trakasserier, könsstympning och prostitution. Tanken är att rådet ska fungera som ett rådgivande organ i dessa frågor, men också uppmärksamma områden som behöver åtgärdas.

– Mäns våld mot kvinnor är det mest extrema uttrycket för ojämlikheten i samhället. Cirka 19 000 kvinnor anmälde att de blev misshandlade 1999, men mörkertalet är mycket stort. Enligt rikskvinnocentrum i Uppsala är det bara cirka 40 procent av kvinnorna som fullföljer sin anmälan, säger Ingegerd Sahlström som arbetar i rådet och gärna tar emot idéer och synpunkter från personer som är engagerade i dessa frågor.

Mer info:

Ingegerd Sahlström

Nationellt råd för kvinnofrid

Näringsdepartementet, 103 33 Stockholm

tfn: 08-405 33 08

e-post:

ingegerd.sahlstrom@industry.ministry.se

Lagom tunga ska han ha när vi kysser varandra

Normgruppen i Strömstad

Normgruppen i Strömstad har tagit fram ett upplevelsematerial kring ämnet normalisering. Vad är normalt, vad innebär det att anpassa sig till normer och föreställningar om hur man ska vara, vilka livsutrymmen finns för tjejer och killar? De frågorna och många fler belyser man i boken *Lagom tunga ska han ha när vi kysser varandra*, som är ett slags dokucollage kring ämnen som kärlek, sex, kropp, genus och våld. Över 50 ungdomar och vuxna medverkar i boken som är sammanställd av Karin Askberger Jernelius. Boken vänder sig kanske i första hand till ungdomar och syftet med den, liksom övrigt material som Normgruppen har hjälpt till att ta fram, är att skapa utrymme för diskussioner kring ungas livsval och existentiella frågor. Normgruppen, som bland annat består av personer från kvinnojourer, skolor och ungdomsmottagningar, har också hjälpt till att producera filmen *Feminister, egoister och konservatister* av Astrid Askberger och Johanna Högberg. Filmen skildrar tre unga kvinnor med starka och delvis motstridande åsikter om vad som är viktigt i livet. Den var för övrigt ett uppskattat inslag under konferensen.

Mer info:

Karin Askberger Jernelius, c/o Ord-Express

Södra Hamngatan 25, 452 30 Strömstad

tfn: 0526-159 11

e-post: karin.askberger@telia.com

Elden är lös

KSAN och ROKS

Elden är lös heter KSAN:s och ROKS metodhäfte för tjejjourer och andra verksamheter som arbetar med tjejprojekt eller tjejgrupper. KSAN står för Kvinnoorganisationernas samarbetsråd i alkohol- och narkotikafrågor och ROKS står för Riksorganisationen för kvinnor och tjejjourer i Sverige. Metodhäftet *Elden är lös* innehåller förslag på hur man lägger upp studiecirklar kring ämnen som makt och genus. Här beskrivs också hur man kan arbeta med värderingsövningar och forumspel i sin tjejgrupp. Häftet innehåller även förslag på hur man effektivt ska göra för att nå ut till exempelvis skolor. *Elden är lös* har tagits fram med utgångspunkt från elva tjejjournalers gemensamma erfarenheter, men det poängteras att häftet inte bara är för tjejjourer utan för alla slags tjejverksamheter.

Mer info:

KSAN

Östermalmsgatan 33, 114 26 Stockholm

tfn: 08-10 10 41

e-post: info@ksan.a.se

ROKS

Box 19 517, 104 32 Stockholm

tfn: 08-612 73 25

e-post: info@roks.se

Makt och kön i ungas vardag

Föreningen Revolt

Makt och kön i ungas vardag är en temadag för skolor som föreningen Revolt har utvecklat. Under dagen (det kan också vara en halvdag) blandas föreläsningar med värderingsövningar, medieanalys och fysiska övningar kring ämnen som könsroller, sexuella trakasserier och maktstrukturer i samhället. Revolt består för närvarande av fem unga som alla har feministisk bakgrund och som aktivt arbetar för ett jämställt samhälle. Syftet med temadagen är att medvetandegöra, informera och inte minst ge verktyg för att analysera både ungas vardag och världen i stort i ett könsmaktperspektiv. Revolt arbetar med könsindelade grupper och vänder sig alltså både till tjejer och killar. Tjejerna får bland annat arbeta med feministiskt självförsvar och killarna med forumspel kring gruppträck.

Mer info:

Johanna Törner

tfn: 08-93 38 49

e-post: re.volt@spray.se

webbplats: www.come.to/revolt

Vi bryter makten

Centerns ungdomsförbund

1997 startade centerns ungdomsförbund (CUF) ett stort projekt för att öka jämställdheten inom förbundet. Då var närmare 67 procent av avdelningsordförandena killar, medan avdelningssekreterarna nästan alltid var tjejer. Nu, tre år efter projektet, har siffrorna kanske inte ändrat sig så genomgripande som man hoppades (60 procent av avdelningsordförandena är i dag killar), men trenden är tydlig: Det blir fler tjejer på ledande poster och det finns en större medvetenhet i förbundet om jämställdhetsfrågor.

Det CUF gjorde under sitt jämställdhetsprojekt var bland annat att man anställde en person på halvtid som förde ut jämställdhetsfrågor till diskussion, utbildade och diskuterade. Under förbundsstämmorna hade man jämställdhetsluncher, man ordnade förbundskurser i jämställdhet och man började också arbeta med mentorskap och med Berit Ås härskartekniker.

Mer info:

Magnus Haara/Malin Svensson, CUF
Box 22 087, 104 22 Stockholm
tfn: 08-617 38 00
e-post: malin.svensson@centerpartiet.se

Startpaket för mediekritiker

Nätverket Allt är möjligt

Det mediekritiska nätverket Allt är möjligt har arbetat fram flera metodskrifter och tips kring hur man som konsument kan påverka och kritisera stereotypa skildringar av män och kvinnor i medier och reklam. Allt är möjligt gav 1998 ut en handbok i mediekritik, som dels innehåller en analys av de klichéer som figurerar i massmediebruset, dels ger konkreta förslag på hur man som konsument kan agera när man tycker att H&M:s reklamspelare är tröttsamma och könsdiskriminerande eller äcklas av TV-såpornas människoskildring. Nu har Allt är möjligt också gjort ett startpaket för mediekritiker, som bland annat innehåller aktionsvykort och klistermärken samt ger en kort instruktion om hur man genomskådar mediebruset.

Allt är möjligt började egentligen som en diskussionsgrupp bland journalister, men har numera vidgats till att vara ett nätverk för mediekritiker som vem som helst kan ingå i. Som medlem får man bland annat ett nyhetsbrev fyra gånger om året. Föreningen ordnar också föreläsningar för skolor och arbetsplatser.

Mer info:

Allt är möjligt
Konstepidemins väg, 413 14 Göteborg
e-post: alltarmojligt@natverkstan.net
webbplats:
www.natverkstan.net/alltarmojligt

Verksamhetsidé för Ungdomsstyrelsen

Riksdagens mål för ungdomspolitiken är att ungdomar i Sverige ska kunna leva ett självständigt liv, de ska ha verkligt inflytande och deras resurser ska tas tillvara. Ungdomsstyrelsen är en statlig myndighet som i samverkan med andra verkar för att dessa mål ska uppnås.

- Vi samordnar uppföljningen av statliga och kommunala insatser för ungdomar.
- Vi följer utvecklingen, utreder och föreslår åtgärder för att förbättra ungdomars levnadsvillkor.
- Vi arbetar för att kommunernas och föreningslivets ungdomsverksamheter ska förnyas.
- Vi ansvarar för EU-programmet Ungdom och andra former av internationellt ungdomssamarbete.
- Vi fördelar statsbidrag till ungdomsorganisationer.
- Vi informerar om och skapar opinion i ungdomspolitiska frågor.
- Vi förmedlar samhällsinformation genom webbplatsen Ungdomskanalen.

Våra målgrupper är främst beslutsfattare och de som arbetar med ungdomsfrågor.

UNGDOMSSTYRELSEN
www.ungdomsstyrelsen.se

Box 17801, 118 94 Stockholm
tfn 08-462 53 50, fax 08-644 88 13
e-post: info@ungdomsstyrelsen.se
webbplats: www.ungdomsstyrelsen.se
webbplats: www.ungdomskanalen.nu